

HE LLEGIT
NO SÉ ON

EVA
PIQUER

Fugir de casa per la radiació o per la guerra

L'autora russa d'expressió alemanya Alina Bronsky fa novel·les sobre dones fortes que intenten refer-se després del desastre

Un tros de món contaminat però lliure de presses i epidèmies

“No els hauries d’haver dit que estimes aquesta terra –diu en Petrov a la Baba Dúnia–. Això ho interpreten com una provocació, com una minimització deliberada de l’accident del reactor. T’odiaran pel fet que et deixis instrumentalitzar”. Ella replica: “Doncs què, els hauria d’haver dit que en realitat tant me fa si em moro un dia abans o després?”.

Fa dies que vaig acabar de llegir *L’últim amor de Baba Dúnia*, d’Alina Bronsky (editorial Les Hores, traducció de Ramon Farrés), però des d’aleshores no em trec del cap les persones reals que van servir d’inspiració per als personatges d’aquesta novel·la: la gent que va decidir tornar a la zona d’exclusió de Txernòbil, el territori ucraïnès al voltant de la central nuclear –en un radi de trenta quilòmetres– que va ser desallotjat el 1986. La majoria dels habitants que s’hi van instal·lar als anys noranta ja s’han mort. De vells, no pas per la radioactivitat. Perquè aquesta és la qüestió: van voler tornar a casa seva per poder-hi morir. Viure a la zona és arriscat per a la salut, però la vida mata en qualsevol cas. Els menors de 18 anys no hi poden entrar, però els adults que han assumit el risc de tornar-hi –o que, des d’una inconsciència feliç, creuen que no hi ha risc: de negacionistes n’hi ha a tot arreu– han ocupat i reparat algunes cases abandonades i s’alimenten gràcies als propis horts, com si la contaminació radioactiva fos una llegenda urbana. Els reassentats van arribar a ser un miler, i avui en dia no arriben a les dues-centes persones.

“Si hi ha alguna cosa que aquí no ens afecta, són les epidèmies de la resta del món”, diu la Baba Dúnia. Alina Bronsky li va fer dir això el 2015. En català la novel·la es va publicar el setembre del 2019. Després va arribar una pandèmia mundial (em pregunto si, en efecte, el coronavirus ha passat de llarg de la “zona de la mort” de Txernòbil) i més tard ha arribat una guerra (que m’ha generat un segon interrogant: ¿hi ha persones que van ser evacuades el 1986 arran del desastre nuclear i que han hagut d’abandonar de nou casa seva el 2022 arran de la invasió russa?).

L’últim amor de Baba Dúnia s’ha traduït a tretze idiomes i és fins ara el llibre més venut de l’editorial Les Hores, un segell nascut el 2016. Alina Bronsky ha recreat un paratge que no coneix i que no pensa trepitjar mai, però que és literàriament potent. “Tinc la cosa ficada

als ossos i emeto radiacions a l’entorn, de manera que jo mateixa soc com un petit reactor –explica la Baba Dúnia–. També les maduixes i els nabius dels nostres boscos emeten radioactivitat, els ceps i els abrons de bedoll que collim a la tardor, la carn de les llebres i els cabirols que Gavrilov de vegades caça. La gent que ve de fora no toca res d’això, com a molt s’ho emportarien per a les seves investigacions, però per a nosaltres seria desapropiar-ho”. Dins de la zona d’exclusió, el temps passa d’una altra manera. Sense horaris ni terminis. Sense rellotges i, ves per on, sense por.

Personatges femenins d’edat avançada i amb les idees clares

Alina Bronsky és un nom de ploma: el pseudònim d’una escriptora que va néixer a l’URSS (Iekaterinburg, 1978) i viu a Alemanya des de fa tres dècades. Parla rus amb la família i els fills, però la seva llengua literària és l’alemany. Escriu novel·les protagonitzades per dones, té una flaca pels personatges femenins d’edat avançada i toca sovint el tema de la migració. Les Hores ha publicat aquest març una novel·la posterior de Bronsky: *La trenca de la meua àvia*, igualment traduïda per Ramon Farrés. L’àvia del títol és una matriarca russa que viu en una residència per a refugiats a Alemanya i que no es fia gaire del país que l’ha acollit. El narrador és un nen, en Max, a qui la mare de la seva mare morta ha fet creure que té una salut delicada. Però el personatge més ben tretat és el de l’àvia, una dona tossuda i plena de dolor que fa anar tothom com ella vol. ♦♦

MINÚCIES
JORDI LLOVET

Diccionaris antics

Les enciclopèdies i els diccionaris antics tenen una característica molt agradable per als amants de la literatura: els articles hi estan redactats segons l’òptica intel·lectual de cada moment, i, si cal, amb gran fantasia. Així, per exemple, el *Dictionnaire historique, critique et bibliographique* de Chaudon, edició de París, 1821-1823, presenta uns articles sobre literatura catalana que resulten d’allò més pintorescos. Ramon Llull hi posseïx deu columnes (tres més que Descartes), sens dubte a causa del prestigi, llavors encara, del lul·lisme al continent. Ausiàs March també hi surt (“*poète de Valence en Espagne*”), el qual, segons les primeres línies, “va celebrar en els seus versos una compatriota seva anomenada Teresa Bou” (¿Teresa d’Hixar?), dada que no sol trobar-se a cap diccionari dels nostres dies i que és del tot hipotètica. I afegeix: “March va ser menys fidel a la seva Teresa que Petrarca a Laura, perquè el valencià també va celebrar una Borja, neboda de Calixt III”. Quina tafaneria!

Jordi de Sant Jordi costa molt de trobar, perquè entra per “*Messen* (“mossèn”) *Jordi*”, i quan es troba porta un anacronisme que hauria agradat molt a Borges: “Va viure a mitjans del segle XIII... Petrarca, al segle següent, el va llegir, i en va treure profit”. És a l’inrevés, si és que va ser, perquè Petrarca va viure al segle XIV i Jordi al XV, contemporani de March.

D’Arnau de Vilanova diu que, mirant de trobar or per mitjà de l’alquímia, va descobrir els àcids sulfúric, muriàtic i nítric, l’esperit de vi –ja descobert als orígens de la viticultura!– i l’oli de terebintina. És clar que remet a una vida d’Arnau de l’any 1716. Tanta antigor va permetre als savis ulteriors, com Miquel Batllori, puntualitzar què hi havia de veritat i què de fantasia en aquelles informacions.

Diu una cosa molt correcta, en canvi, sobre Alfons el Magnànim –el rei humanista de la Corona d’Aragó–, i això és que Beccadelli, el Panormita, preceptor i biògraf d’Alfons, “*le flatte souvent beaucoup trop*”. És a dir, en català actual, “l’ensabona massa”, cosa gens estranya si tenim present que aquella biografia va ser pagada pel rei. Això encara passa. ¡Delícia dels llibres antics, en què l’ambigüitat de la història sempre queda estalvia com, en el fons, va continuar passant amb qualsevol diccionari posterior! ♦♦

AIXÒ NO CAL DIR-HO

Hi ha massa camins a la dreta

Cal estar molt fotut per patir el dilema d’haver d’escollir entre un cap d’estat de dretes o un altre d’extrema dreta. El príncep Hamlet ho tenia més fàcil. Per ser o no ser no cal votar. No hi ha pressa per decidir-se, un pot empassar-se així des de l’adolescència fins a l’enterrament. Ser de Macron o ser de Le Pen, però, ens atansa a un dubte ben perillós. Es tracta d’una qüestió de pluralitat. No és el mateix ser de dretes, en plural, que d’extrema dreta, en singular. Als extrems mai no hi caben els plurals. Però cada cop hi ha menys gent de dretes, així en plural. Per ser de dretes en general calia una visió completa de la vida. Ningú vol dir-se avui de dretes perquè li manca aquesta concepció plural del món (una pluralitat de dretes, per descomptat). Al mateix temps que la globalització ha augmentat, els punts de

vista s’han reduït. Això s’ha fet a costa d’amollar llast i de renunciar a tot el que un creu que no li pertany, ni li pertoca. Però quan a les dretes els fa vergonya dir-se de dretes es tornen d’extrema dreta, mal que els faci encara més vergonya i ho amaguin amb eufemismes.

L’extrema dreta és la manera de la dreta de no ser de dretes. Per ser de dretes, en plural, cal ser conservador. Quan les dretes deixen de ser conservadores es tornen ultres. No és el mateix conservar que imposar. El que vol conservar la dreta és el poder. Però de sobte nota que ja no el té i en surt a la recerca. Hi ha una manca de confiança en si mateixa. De l’esquerra, millor no en parlem, s’ha quedat per commemorar efemèrides

a Twitter. Igual que aquests dies els francesos havien de ser de Macron o de Le Pen, anys enrere eren de Gitanes o de Gaulloises. A Macron se l’ha comparat amb

JAVIER
PÉREZ
ANDÚJAR

Rastignac, el grimpaire oportunista de les novel·les de Balzac. Ha seduït les dretes com qualsevol gigoló que encisa desconsolades vídues. En Marine Le Pen trobem la filla del contumaç. El seu pare, Jean-Marie, va dirigir un disc amb cançons dels *chouans*, els camperols realistes a qui Balzac va dedicar una de les seves primeres novel·les. Però Marine ja no té res a veure amb Balzac. Més aviat és una barreja de Jeanne d’Arc, Kill Bill i Blas Piñar. Al cinema, Macron és Antoine Doinel llegint Balzac a *Les 400 coups*, mentre fa de les seves. ♦♦